

Pukovnik

Boško TODORVIĆ

USTAVNI PRINCIP O NEPRIZNAVANJU OKUPACIJE I KAPITULACIJE

Radi boljeg i potpunijeg razumijevanja okupacije i svih posljedica koje nosi sa sobom, osjeća se potreba da se ova kategorija svestranije objasni. Prije svega, okupaciju jedne države, ili njenog dijela, s pravom poistovjećujemo sa pojmom porobljavanje. To, drugim riječima, znači lišavanje jednog naroda, države ili njenog dijela, osnovnih prava, odnosno nametanje volje jednom narodu ili narodima od strane tuđina — drugog naroda ili države. Posljedice takvog stanja su mnogostruke i vrlo teške. One su moralno-političke, pravne, sociološke, psihološke i druge prirode. Jednom riječju, okupacijom se ljudi i narodi lišavaju osnovnog ljudskog ideala — slobode.

Logično je da u našem samoupravnom socijalističkom društvu o tako krupnom, sudbonosnom pitanju radnih ljudi i građana, naroda i narodnosti, ne može niko van njih odlučivati. Upravo sa tog stanovišta i treba shvatiti odredbu čl. 238. Ustava SFRJ koja glasi:

»Niko nema pravo da prizna ili potpiše kapitulaciju, niti da prihvati ili prizna okupaciju Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije ili pojedinog njenog dela. Niko nema pravo da spreči građane Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije da se bore protiv neprijatelja koji je napao zemlju. Takvi akti su protivustavni i kažnjavaju se kao izdaja zemlje. Izdaja zemlje je najteži zločin prema narodu i kažnjava se kao teško krivično delo«.

Zakon o narodnoj odbrani je dalje razradio ovaj značajni ustavni princip, pa je u stavu 3, čl. 7, rečeno: »Ako neprijatelj privremeno zaposedne deo teritorije Jugoslavije, radni ljudi i građani, jedinice oružanih snaga, organi društveno-političkih zajednica, osnovne organizacije udruženog rada i druge samoupravne organizacije i zajednice i društveno-političke i druge društvene organizacije, koji se

nalaze na toj teritoriji, nastavljaju oružanu borbu i druge oblike opštenarodnog otpora neprijatelju, postupaju po propisima Jugoslavije i izvršavaju odluke i naređenja organa koji na tom delu teritorije rukovode opštenarodnim otporom».

Navedenim odredbama Ustava i Zakona daje se pravni izraz spremnosti i odlučnosti radnih ljudi i građana, naroda i narodnosti naše zemlje da se i u najtežim ratnim uslovima bore za slobodu. Ovim odredbama se, u stvari, pravno reguliše naš usvojeni koncept odbrane i naše shvatanje o pravu na slobodu, nezavisnost i njihovu odbranu.

Takvim stavovima o okupaciji i kapitulaciji naša zemlja odbacuje preživjela shvatanja o tome da je dovoljno da nadmoćniji agresor izvrši agresiju i upadne u zemlju, svojim oružanim snagama zaposedne najvažnija čvorišta i centre, proglasi okupaciju i tako potčini i pokori zemlju i narod. Uostalom, mi smo i u NOR-u dokazali da za narod koji je jedinstven, odlučan i spreman da se bori za svoju slobodu i nezavisnost nema okupacije ni bezizlaznih situacija. Već u prvim danima aprilskog rata 1941. godine kapitulirala je vlada i vojska bivše Jugoslavije, ali narodi i narodnosti Jugoslavije nisu kapitulirali, već su, na čelu sa Komunističkom partijom, nastavili borbu protiv agresora sve do konačne pobjede. To su naše iskustvo kasnije potvrdili i drugi oslobodilački i revolucionarni ratovi, posebno rat u Vijetnamu. To znači da su naši stavovi o nepriznavanju okupacije realnost koja je zasnovana na samoupravnom socijalističkom uređenju i bogatim iskustvima iz NOR-a i revolucije. Ta realnost ima oslonac i u normama međunarodnog ratnog prava o čemu će, takođe, biti riječi u ovom napisu.

Okupacija je vojno-politička i pravna kategorija. To je stanje u kome se nalazi teritorija ili dio teritorije ratujuće strane, gdje je, zbog otpora ili povlačenja branioca, agresor (okupator) uspio da obezbijedi pokoravanje i potčinjavanje stanovništva, odnosno poslušnost stanovništva vojno-okupacionom aparatu koji je uspostavio. Da bi se teritorija smatrala okupiranom, moraju biti ispunjeni ovi uslovi: da su oružane snage i stanovništvo na toj teritoriji prestali sa pružanjem bilo kakvog otpora (oružanog ili neoružanog); da se stanovništvo potčinjava okupatoru i prihvata njegovu vlast. To bi značilo da je okupator na toj teritoriji uspostavio svoju faktičku, a ne nekakvu deklarativnu vlast.

Uputstvo oružanim snagama Jugoslavije o primjeni međunarodnog ratnog prava, u Glavi XI (Ratna okupacija) razrađuje odredbe međunarodnog prava kojima je regulisan i pojam okupacije. Navodimo najvažnije odredbe iz Uputstva:

— U smislu međunarodnog prava teritorija se smatra okupiranom kada se stvarno nalazi pod vlašću neprijateljskih oružanih snaga. Okupacija se prostire samo na teritoriji gde je ta vlast ustanovljena i u stanju je da se održava. Pod stvarnim održavanjem okupatorske vlasti podrazumeva se sposobnost okupatora da vrši svoju vlast na okupiranoj teritoriji. Teritorija, i pored prisustva neprijateljskih snaga, nije okupirana ako domaće oružane snage, organi mesne, odnosno teritorijalne vlasti ili stanovništvo pružanjem otpora onemogućavaju okupacionu vlast.

— Okupacija nastaje samo na onom delu teritorije na kome je prestalo pružanje svakog otpora, a neprijatelj je taj dio teritorije stvarno zauzeo i nesmetano vrši vlast.

— Proklamacija, odnosno objava neprijatelja o uspostavljanju okupacije nema nikakvog pravnog dejstva ako nije prestalo pružanje otpora i neprijatelj uspostavio svoju faktičku vlast.

Prema Ustavu i Zakonu o narodnoj odbrani, cjelokupno stanovništvo na privremeno zaposjednutoj teritoriji je dužno da nastavi sa oružanom borbom i drugim oblicima neoružanog suprotstavljanja agresoru i da se ponaša prema propisima Jugoslavije. I prema normama međunarodnog prava stanovništvo okupirane teritorije ima pravo da u svako doba pruži otpor agresoru radi oslobođenja svoje teritorije ili sprečavanja da on na toj teritoriji uspostavi i vrši okupacionu vlast. Stav je i međunarodnog prava da se dijelovi teritorije na kojima zbog oružanog otpora neprijatelj ne može da vrši svoju vlast smatraju oslobođenom teritorijom na kojoj ne važe odredbe o okupaciji.

Još je Haški pravilnik iz 1907. godine za okupaciju propisao: *da se teritorija smatra okupiranom kada je stvarno potčinjena vlasti neprijateljske vojske i proteže se samo na teritoriju gdje je ta vlast ustanovljena i u stanju je da se održava.* Iz ove odredbe se vidi da je okupacija faktičko stanje, tj. da proklamacija o uspostavi okupacije nema nikakvo značenje ukoliko se na tom području i dalje nastavlja otpor oružanih snaga ili stanovništva. Prema međunarodnom pravu, okupacija je ograničena i vremenski i prostorno. To stanje vremenski traje do onog momenta do koga je okupator u stanju da održava stanovništvo određene teritorije u svojoj potčinjenosti. Čim počne borba i otpor faktički prestaje i stanje okupacije. Prostorno ograničenje se svodi na to da se pod okupiranom teritorijom smatra samo onaj dio na kome je okupator uspostavio faktičku vlast. Ako je agresor, na primjer, privremeno zaposjeo teritoriju od 30 naselja i u većini tih naselja se i dalje nastavlja borba i otpor, okupacija bi se odnosila samo na ona naselja u kojima je agresor slomio otpor i postigao poslušnost stanovništva.

Poveljom Organizacije ujedinjenih nacija (čl. 51) svakoj državi je dato kao neotuđivo pravo na odbranu od agresije. Ženevskom konvencijom od 1949. godine ozakonjeni su pokreti otpora. U Definiciji agresije, koju je usvojila Organizacija ujedinjenih nacija, rečeno je

da je okupacija u direktnoj suprotnosti sa načelom teritorijalne neprikosновенosti, da nastaje kao posljedica oružanog napada i da predstavlja faktično stanje koje narod i država čiji je teritorijalni integritet narušen mogu da izmijene oružanom silom upotrebljenom u vidu *samoodbrane*. Pravo na samoodbranu se može primjenjivati sve dok oružana sila države agresora fizički ispoljava svoje prisustvo u bilo kom vidu i u bilo kom dijelu teritorijalnog prostora države žrtve oružanog napada. U trećem stavu, čl. 5. definicije agresije negira se pravno dejstvo stanja okupacije i aneksije: »Nikakvo teritorijalno prisvajanje i nikakva posebna korist koja bi proizilazila iz agresije nisu dopušteni i neće biti priznati kao takvi«. Prema tome, okupacija nema pravnog dejstva na vršenje prava na samoodbranu naroda na zauzetoj teritoriji. Odredbe čl. 7. definicije agresije učvrstile su pravnu osnovu borbe za oslobođenje od svih vidova stranog gospodstva i daju pravo upotrebe oružane sile u svim oblicima borbe za oslobođenje porobljenih naroda, čime je oslobodilačkoj borbi uopšte u međunarodnom pravu dat status *samoodbrane od agresije*.

Nešto duže interpretiranje normi međunarodnog prava imalo je za cilj da čitaoci steknu što potpuniju sliku o tome da odredbe našeg Ustava i Zakona o nepriznavanju okupacije nijesu u koliziji sa normama međunarodnog prava iz te oblasti. Može se zaključiti da međunarodno pravo ne spriječava državu da reguliše svoje pravo na odbranu od agresije kako to njoj odgovara. To znači da je i prema normama međunarodnog prava pravo i naše zemlje da propiše pravila ponašanja za sve subjekte odbrane u ratnom stanju. Drugo je pitanje da li su propisane norme i izraz realnog društvenog stanja i mogućnosti, što se u slučaju naše zemlje ne dovodi u pitanje. U svim vrstama eventualne agresije na SFRJ agresor će nastojati da ostvari postavljene ciljeve, a oni bi bili: rušenje našeg samoupravnog socijalističkog društvenog uređenja, nametanje svoje vlasti i dominacije, porobljavanje naših naroda i narodnosti, zauzimanje našeg prostora i iskorišćavanje privrednih i drugih bogatstava zemlje. Drugim riječima, svaki agresor će težiti da okupira cijelu našu zemlju ili pojedine njene dijelove (agresija sa ograničenim ciljem). Naš odlučan stav je da nema okupacije i da nema izgubljene i napuštene teritorije, već da će se borba protiv agresora voditi na svakoj stopi zemlje i u svim uslovima, bez obzira bila ona privremeno zaposjednuta ili ne. To znači da će u slučaju agresije bilo sa čije strane na Jugoslaviju doći do sukoba dveju volja, dveju koncepcija; jedne, agresorove, koja nastoji da primjenom strategije »munjevitog rata« iznenadnim i jakim napadima razbije naš sistem odbrane, u prvom redu naše oružane snage, spriječi organizaciju i razvoj masovnog opštenarod-

nog otpora, potpuno likvidira sve oblike borbe i otpora i uspostavi punu kontrolu nad cjelokupnim prostorom Jugoslavije, druge koja je naš odgovor svakom agresoru, a ona se sastoji u nametanju naše volje, našeg koncepta borbe i otpora. A to znači dugotrajan iscrpljujući rat u kome je konačan ishod na našoj strani. Mi ćemo svakom agresoru nametnuti našu strategiju oružane borbe i otpora, kojom će se još od samog početka agresor dovoditi u mnogo-brojne nepoznate situacije iz kojih će izlaziti sa teškim gubicima. I to sve dotle dok se ne stvore svi potrebni uslovi za preuzimanje inicijative na svim nivoima radi konačnog slamanja, razbijanja i protjerivanja agresora sa našeg prostora.

Naš ustav je, dosljedno izražavajući našu koncepciju opštenarodne odbrane o zabrani okupacije na dijelu ili cijeloj teritoriji SFRJ, uveo novu vojno-odrambenu i pravnu kategoriju — *privremeno zaposjednuta teritorija*, koja nije ni vojni ni pravni sinonim pojma zauzete ili okupirane teritorije. I oko ovog pojma ima izvjesnih nerazumijevanja i neadekvatnog tumačenja. Još uvijek srećemo, ne baš rijetko, pojave da se pojam privremeno zaposjednuta teritorija poistovjećuje sa pojmom privremeno zauzeta teritorija. Međutim to su dva suštinski različita pojma i nije slučajno ustavotvorac izabrao baš kategoriju *privremeno zaposjednuta teritorija* i nigdje ni u jednom propisu ne srećemo pojam »privremeno zauzeta teritorija«. Okupirana ili zauzeta teritorija su sinonimi. Riječ okupirana ima svoj korijen u francuskom jeziku gdje riječ *okipe* znači zauzet. Ustav je, držeći se dosljedno principa o nepriznavanju okupacije, uveo ovaj novi pojam koji označava onu teritoriju na koju bi agresor privremeno prodro ali ne bi uspio i da uspostavi vlast, jer se na toj teritoriji produžava borba i otpor oružanih snaga i ostalih subjekata odbrane. Naša koncepcija ONO i naše pozitivno pravo ne negiraju mogućnost eventualnog prodora agresora na našu teritoriju, ali mu negira mogućnost uspostave vlasti na toj teritoriji. Agresor može biti fizički prisutan na pojedinim dijelovima naše teritorije, ali mu se ni u kom slučaju ne smije dozvoliti i da uspostavi vlast. U tom kontekstu su izuzetno značajne odredbe kojima se zabranjuje jugoslovenskim građanima da učestvuju kao javni službenici ili u bilo kom drugom svojstvu u radu nadležstava, ustanova, društvenih i privrednih organizacija koje se nalaze na privremeno zaposjednutoj teritoriji a u službi su agresora. Svi subjekti društva koji se nađu na takvoj teritoriji su po zakonu obavezni da nastave oružanu borbu i druge oblike opštenarodnog otpora neprijatelju da, *postupaju po propisima Jugoslavije* (podvukao BT) i da izvršavaju odluke i naređenja organa koji na tom dijelu teritorije rukovodi opštenarodnim otporom.

To ne znači da građani Jugoslavije koji se zateknu na privremeno zaposjednutoj teritoriji ni u kom slučaju neće nastaviti sa radom na nekim radnim mjestima. Sa radom će nastaviti oni radni ljudi čija je proizvodnja i djelatnost od životnog interesa za naše stanovništvo na tom dijelu teritorije. To znači da će jedino naši legitimni organi vlasti na privremeno zaposjednutoj teritoriji procjenjivati i odlučivati koje proizvodne i druge organizacije udruženog rada i službe treba da nastave sa radom i u takvim uslovima. Ali radni ljudi zapošljeni u tim organizacijama će znati da je njihov ratni zadatak da ostanu na svojim radnim mjestima i da nastave sa radom, jer je to u interesu stanovništva, naše borbe i otpora. Veliki broj radnih ljudi na takvim radnim mjestima će istovremeno izvršavati i mnoge druge ratne zadatke, diverzantsku, obavještajnu propagandnu i sličnu aktivnost. Naime, preko dana će raditi na svom radnom mjestu, a preko noći izvršavati druge zadatke koji im postave organi koji na tom području rukovode borbom i otporom.

Cjelokupan naš sistem opštenarodne odbrane je koncipiran, organizovan i pripremljen tako da obezbjeđuje vođenje oružane borbe, izvođenje svih oblika neoružanog suprotstavljanja agresoru uz funkcionisanje društveno-političkog i društveno-ekonomskog sistema u svim uslovima agresije. Naše opredjeljenje da se ni jedna stopa zemlje ne prepušta agresoru i da se svugdje i u svim uslovima nastavlja oružana borba i svi drugi oblici otpora našlo je punu primjenu u svim dosadašnjim odbrambenim priprema.

Polazeći od principa da u opštenarodnoj odbrani oružana borba predstavlja odlučujući oblik suprotstavljanja agresiji organizacijom oružanih snaga obezbijedili smo takvo rješenje koje nam obezbjeđuje vođenje oružane borbe u svim ratnim uslovima i kojima se omogućuje prekrivanje cijele teritorije oružanim snagama. Naše oružane snage — JNA i TO — koje djeluju na osnovu jedinstvene strategije oružane borbe, jedinstvenog sistema rukovođenja i komandovanja, popune i mobilizacije, obezbjeđuju kontinuirano vođenje oružane borbe na svakom dijelu teritorije, bez obzira bio on privremeno zaposjednut ili ne, čime se bitno pospješuju i uslovljavaju i svi drugi oblici neoružanog suprotstavljanja agresoru.

Naša strategija oružane borbe predviđa različite oblike oružane borbe zavisno od vrste agresije, cilja koji agresor želi ostvariti i odnosa snaga u konkretnoj ratnoj situaciji. Predviđa se mogućnost vođenja kombinovanog, frontalnog, pa i partizanskog oblika oružane borbe. Osnovni je stav da se ni u kojoj situaciji ne smije i ne može ostaviti ni jedan dio zemlje bez postojanja oružanih snaga, oružane

borbe i otpora. Rješenje je da se na dijelu teritorije, koju bi agresor uspio privremeno zaposjesti, razvija intenzivna oružana borba i preuzima prvo taktička a zatim i operativna inicijativa. Takvim konceptom odbrane obezbjeđujemo da se na privremeno zaposjednutoj teritoriji razvija neprekidna i intenzivna oružana borba i da takva teritorija, u stvari, postaje obrnuti front za agresora, i što više njegove snage eventualno prodiru u dubinu teritorije biće primoravan da sve više odvaja snage za vođenje borbe da bi bar fizički održao ono što je privremeno zaposjeo. Za neprekidnost vođenja oružane borbe i na dijelovima teritorije koje je privremeno zaposjeo agresor velik značaj imaju jedinice teritorijalne odbrane i to u prvom redu one jedinice koje su čvršće vezane za određenu teritoriju, čiji je osnovni zadatak da uvijek iznalaze pogodne načine borbe, da sprečavaju svaki pokušaj uspostave okupacione vlasti, presijecaju svaki vid kolaboracije sa agresorom, omogućuju nesmetano funkcionisanje našeg društvenog sistema i u tim najtežim uslovima, obezbjeđuju naše stanovništvo i materijalna dobra. Ova vrsta jedinica teritorijalne odbrane — jedinice mjesnih zajednica i organizacija udruženog rada — je i najmasovnija, jer nema nijednog naselja niti dijela teritorije gdje ove jedinice nijesu prisutne. Pored toga one jedinice su i najpogodnije za masovno uključivanje stanovništva u oružanu borbu.

Iako je oružana borba primarna za konačnu pobjedu nad agresorom i bitan uslov za sprovođenje masovnih i raznovrsnih oblika neoružanog suprotstavljanja agresoru, treba istaći činjenicu da oružani i neoružani oblici borbe i otpora čine dijalektičko jedinstvo, prepliću se, dopunjuju i uslovljavaju. U teoriji i u praksi ističemo da je bez oružane borbe teško pretpostaviti masovno neoružano suprotstavljanje agresoru, kao i činjenicu da uspješno funkcionisanje društveno-političkog sistema i izvođenje masovnog neoružanog suprotstavljanja agresoru u svim ratnim uslovima bitno uslovljava uspješno vođenje oružane borbe.

U sklopu opsežnih i sveobuhvatnih priprema društva koje u našim uslovima dobijaju strategijsko značenje, važno mjesto zauzima rad na izradi planova za odbranu u svim strukturama i na svim nivoima. Planovima za odbranu se reguliše organizovan prelaz na ratne uslove i angažovanje cjelokupnog ljudstva i materijalnih potencijala u opštenarodnom odbrambenom ratu. Izradom planova za odbranu u organima i organizacijama društveno-političkih zajednica utvrđeni su kvaliteti i kvantiteti snaga i sredstava društva i način njihove upotrebe u ratu. Ovi planovi zajedno sa planovima upotrebe oružanih snaga, čine jedinstvenu cjelinu. U svim planovima društveno-političkih zajednica predviđene su mjere, organizacija, snage

i postupci i u najtežoj ratnoj situaciji — uključujući i slučaj privremene zaposjednutosti teritorije.

U planiranju funkcionisanja društveno-političkog sistema na privremeno zaposjednutoj teritoriji polazimo od bogatih iskustava NOR-a i socijalističke revolucije koja nas uče da se velika djela u ratu postižu samo kad narod i vojska, komandovanje i jedinice, borci i starješine čine cjelinu prožetu jedinstvenom ideologijom i političkim stremljenjima. Narod i oružane snage — ujedinjeni u naporima i prožeti revolucionarnim optimizmom koji izvire iz naših savremenih društvenih dostignuća — nepobjedivi su i sposobni su da uspješno riješe sve probleme u eventualnom ratu; što su pokazala naša i iskustva drugih revolucionarnih i oslobodilačkih ratova, poslije drugog svjetskog rata. U planovima za odbranu se polazilo i od toga da se nigdje na teritoriji koja je privremeno zaposjednuta ne smije dozvoliti prekid kontinuiteta naše vlasti, jer bi to pružilo šansu agresoru da uspostavi nekakvu svoju vlast.

Planovima za odbranu društveno-političkih zajednica predviđaju se brojne i raznovrsne mjere kojima se obezbjeđuje funkcionisanje sistema i sprečava bilo kakva uspostava okupacione vlasti na privremeno zaposjednutoj teritoriji. Svim subjektima odbrambenih priprema je jasno da od nas isključivo zavisi hoćemo li obezbijediti neprekidnost borbe i otpora i funkcionisanje društveno-političkog sistema i u uslovima privremeno zaposjednute teritorije.

U planiranju naše organizacije, mjera i akcija za rad i dejstva i u tim najtežim ratnim uslovima mora neprekidno biti prisutna i nastojanja eventualnog agresora da ostvari cilj agresije, pokori i potčini stanovništvo na teritoriji koju privremeno zaposjedne. Imperijalističke sile koje pretenduju na osvajanje i porobljavanje tuđih teritorija i naroda studiozno izučavaju i pripremaju snage i sredstva i razrađuju metodologiju za uspostavu okupacione vlasti na teritoriji koju zaposjednu. U stvari, razrada sistema uspostave okupacione vlasti je sastavni dio plana agresije, jer se okupacijom, u osnovi, ostvaruju i ciljevi agresije. Poznato je da neke velike sile imaju vrlo jake oružane formacije i druge specijalizovane snage i organizacije isključivo namijenjene za uspostavu okupacione vlasti na teritorijama koje zaposjednu. Pored oružanih snaga za uspostavu okupacije pripremaju i jedinice za civilne poslove, vojnu policiju, obavještajne i kontraobavještajne organizacije i ustanove, propagandno-informativne i druge institucije. Sve ove snage računaju na ekstremnu političku emigraciju i ostatke unutrašnjeg neprijatelja.

Za naše odbrambene pripreme je posebno važno da obezbijedimo snage, mjere i postupke za energično presijecanje i do korjena uniš-

tavanje svakog vida kolaboracije i eventualne uspostave kvislinške vlasti na dijelovima privremeno zaposjednute teritorije. Sva iskustva govore da su svi dosadašnji agresori i osvajači tražili osnove i podršku među stanovnicima zemalja koje su napadali i težili da porobe. Bez podrške unutar zemlje koja je porobljavana teško se bilo koji osvajač mogao održati.

Neprekidan razvoj i jačanje samoupravnog socijalističkog društva jača društvenu svijest i socijalistički patriotizam radnih ljudi i građana. Međutim, ne bi trebalo zanemariti činjenicu da još ima ostataka starog klasnog društva i pojedinaca koji se ne mire sa našim konceptom društvenog razvitka. Drugo, u svim teškim situacijama, a jedna od najtežih situacija bila bi ona ako agresor privremeno zaposjedne teritoriju, bilo je i biće grupa i pojedinaca koji su se kolebali ili će se kolebati. A kolebljivci su često bivali pogodan plijen neprijatelja. Zbog toga je važno istaći činjenicu da ukoliko budemo organizovaniji, ukoliko se više bude osjećalo prisustvo svih naših snaga i mjera na privremeno zaposjednutoj teritoriji, utoliko će biti manje i dilema i kolebanja kod pojedinaca kud da se opredijele i šta da rade. Osjećanje pristustva neprekidnih i organizovanih naših mjera i akcija na privremeno zaposjednutoj teritoriji imaće neocjenjiv značaj za borbeni moral boraca, jedinica i stanovništva na toj teritoriji. Ono će biti i uvjerljiv dokaz da prisustvo agresorovih snaga ne znači i njegovu pobjedu.

Za organizovan rad svih subjekata društva na privremeno zaposjednutoj teritoriji bitna je pretpostavka odlučnost i spremnost svih naših naroda i narodnosti, radnih ljudi i građana da brane svoju nezavisnost i samoupravni socijalizam. Uz taj osnovni uslov potrebne su i mnogobrojne radnje, postupci i naponi u odbrambenim pripremama svih subjekata za uspješno izvršavanje ratnih zadataka i u najtežim ratnim uslovima. Zato u izradi planova za odbranu i drugih dokumenata koje rade društveno-političke zajednice, mjesne zajednice, organizacije udruženog rada, društveno-političke organizacije i svi drugi nosioci odbrambenih priprema nije dovoljno predvidjeti, isplanirati i materijalno obezbijediti sve što je potrebno da bi se uspješno i organizovano prešlo na ratne uslove, već je potrebno predvidjeti organizaciju, snage, sredstva, zadatke i mjere kojima se obezbjeđuje da svaki organ i organizacija mogu uspješno izvršavati svoj ratni zadatak i u uslovima kada je teritorija privremeno zaposjednuta.

Pripreme za rad i funkcionisanje u uslovima privremeno zaposjednute teritorije moraju polaziti od stava da i na privremeno zaposjednutoj teritoriji ostaju da izvršavaju svoje ratne zadatke organi

vlasti, uprava, pravosuđe, društveno-političke organizacije i njihova rukovodstva i svi drugi subjekti čije je prisustvo potrebno u tim najtežim ratnim uslovima. Svakako da će se organizacioni oblici, snage, sredstva i načini izvršavanja ratne uloge organa i organizacija u uslovima privremeno zaposjednute teritorije razlikovati od ratnih zadataka kada teritorija nije privremeno zaposjednuta. O svemu ovome treba voditi računa prilikom izrade planova za odbranu. Da bi se to obezbijedilo, neophodne su odgovarajuće procjene mogućih ratnih uslova u kojima će se naći organi i organizacije, kako bi se predvidjeli načini prilagođavanja organizacije, snaga, sredstava i formi rada u datim ratnim uslovima. Za planiranje rada, borbe i otpora na privremno zaposjednutoj teritoriji vrlo važne su posebne procjene i planovi koje izrađuje svaki organ i organizacija za sebe.

Zaključak je da je prošlo vrijeme shvatanju da je u ratnim uslovima dovoljno da agresor proдре na neku teritoriju napadnute zemlje, dovede jedinice namijenjene za uspostavu okupacije i proglasi određeno područje okupiranim, pa da se stanovništvo tog područja time učini i pokornim i poslušnim. Naš cjelokupan koncept opštenarodne odbrane, zasnovan na tekovinama i iskustvima NOR-a i socijalističke revolucije, samoupravnom socijalističkom sistemu, spremnosti jugoslovenskih naroda i narodnosti da i po cijenu najvećih napora, žrtava i odricanja brane nezavisnost i samoupravni socijalistički sistem, bratstvu i jedinstvu kao najvećoj snazi našeg društva — obezbjeđuje nam da u slučaju agresije na SFRJ čitavu zemlju pretvorimo u revolucionarni ratni logor, gdje neće biti fronta i pozadine ni drugog ishoda za agresora sem poraza. Ugrađujući odbrambenu funkciju u cjelokupan društveni mehanizam već smo do sada višestruko ojačali svoju odbrambenu snagu, jer je pitanje odbrane društva i svake stope zemlje postalo dio svakodnevne djelatnosti, odgovornosti i brige svakog radnog čovjeka i svih samoupravnih struktura društva. Naša odlučnost, organizovanost i spremnost su i najveća zaloga da ćemo dosljedno obezbijediti realizaciju ustavnog principa o nepri-
znavanju okupacije.